

դամ աւելի: Եւ այս Բոլորաձևին ձեղունն 'ի վեր բռնելու համար իւրաքանչիւր սեանց շրջապատն այնքան մեծութիւն ունի, որ նոյն տեղը կրնայ հանդիստ կերպով գիւղական տնակ մը կենալ:

Բոլորաձևին հետ կը միանայ գլխաւոր սրահ մը, որոյ լայնութիւնն է 25 մէդր, և երկայնութիւնն 905: Այս գլխաւոր սրահը, կանոնաւոր հեռաւորութեամբ և ուղիղ անկեամբ կ'ընդմիջի ուրիշ կողմնակի 16 սրահներէ, որոց իւրաքանչիւրին լայնութիւնն է 13 մէդր, և երկայնութիւնն 205 մէդր: Գլխաւոր սրահը բաց 'ի այս կողմնակի սրահներէ, ունի չորս կողմը 24 հատ դաւիթներ, որոնք կողմնակի լոյս կը մատակարարեն սրահին:

Ամբողջ աշխարհահանդիսին գրաւած միջոցն այնպիսի ընդարձակութիւն ունի, որ մէկը առանց տեսնելու՝ լսելով միայն չի կրնար ճիշդ գաղափար մ'ունենալ. և թերևս այս ընդարձակութիւնն եղաւ պատճառ՝ որ սահմանեալ ժամանակին դեռ պատրաստ չէր:

Իսուք Պուխարայի տիրելով գրաւոր աւարներ ալ վաստակեցան. որոց մէջ նշանաւոր է Ղուրան մը մագաղաթի վրայ գրուած Օսման Խալիֆային ձեռք, որ Մահմէտի երրորդ յաջորդն է (644-656). հետեւաբար մատենան 1200 տարուան հնութիւն ունի. այլ հնութենէն աւելի է գրութեան յարգն, որոյ համար Սմրղանացիք Սբաղան գրել կանուանէին զայն. և ալ աւելի յարգի է մագաղաթին վրայ տեղ տեղ արեան նշաններով. վասն զի կ'աւանդեն թէ Օսման զայն կարդալու ատեն սպանուեցաւ, և արեան ցայառկքն մնացին գրոց վրայ:

Վաճառք գրոց յԱֆղիս. — Անգղիոյ ոչ աննշան վաճառքներէն մէկն ալ գիրք են. յամին 1855 ա. կէ դուրս զրկուեցան 25000 կենդինարի կշռով գիրք. 1860ին իբր 35000 կենդինար. 1866ին աւելի քան զ48000. 1871ին աւելի քան զ62000 կենդինար. արժէքն ալ 720,000 ստեռլին: Իսկ գրսէններս յԱֆղիս մտած գրոց կշռքն էր 1855ին 5000 կենդինար, 1860ին՝ 6500. 1869ին 11,000. 1871ին 11,500, 160,000 ստեռլին արժէքով: Ամենէն աւելի յԱմերիկա կը խաւրուին անգղիական գիրք. 1871ին զրկուեցան հօն 22600 կենդինար, 245000 ստեռլինաց արժէքով. յԱւստրալիա զրկուեցան 13280 կենդինար, 126000 ստեռլինաց արժէքով. յԱֆղիստոս՝ 5078 կենդինար, 77800 ստեռ. արժէքով. 'ի Փաանկաստան 1460 կենդինար, 23500 ստեռլինաց: Իսկ գրսէն 'ի Գերմանիոյ և Հոլանտայէ բերուեցան 7260 կենդինարի, 72000 ստեռլինաց. 'ի Փաանկաց՝ իբր 4000 կենդինարի, 65000 ստեռլինաց:

Անցեալ տարի (1872) մայիսի վերջի օրերը Լիբսիոյ գրաւոր վաճառուց մէջ յաճուրդ հանուեցաւ Պար. Վայկէլ Գերմանացւոյ անգիւտ հաւաքում մը 500էն աւելի ամենէն հին տպագրեալ գրոց, շատն փայտի վրայ փորագրած. որոցմէ հնագոյնը (Ars Moriendi) անուանեալ Արուեստ մեռանքի լոյ, 13 թուղթ և 11 ալ պատկեր՝ Բրիտանիոյ Թանգարանն գնեց 28000 ֆրանգի: Նոյն գրոց եօթներորդ տպագրութիւնը գնեցին Փաանկէ 4500 ֆրանգի. ուրիշ օրինակ մ'ալ գարձեալ Բրիտանական Թանգարանն իբր 4650 ֆրանգի: Նոյն Թանգարանն գնեց Յովհ. Աւետարանչի Յայտնութեան առաջին տպագրութիւն մը՝ իբր 12400 ֆրանգի: Աղաթայ կոչուած Աստուածաշունչ մը 7500 ֆրանգի. ուրիշ օրինակ մ'ալ ծախուեցաւ 8600 ֆրանգի: Մէկ Տիրամօր պատկեր մը պղնձի վրայ փորագրած ծախուեցաւ 14500 ֆրանգէն աւելի. ուրիշ պատկեր մը 7800 ֆրանգաց: Զորս խաղի թուղթք 6700 ֆրանգաց: Բոլոր գրեանք և պատկերք մէկտեղ (որ 533 կտոր էին) 310000 ֆրանգի ծախուեցան. կարծուած գինէն պակաս քան թէ աւելի: